

Graham Priest: *Logic. A Very Short Introduction*

Oxford University Press 2000, 128 s.

Knihy, které si kladou za cíl uvést čtenáře do určitého oboru mohou mít velmi různou podobu. Patrně nejznámějším úvodem do logiky je práce Úvod do matematické logiky od A. Churcha. Měla to být dvoudílná kniha, ale autorovi se nikdy nepodařilo druhý díl dokončit. I samotný první díl je ovšem rozsáhlou knihou, která zaujímá významné místo ve vývoji moderní logiky. Nakladatelství Oxford University Press nabízí také úvod do logiky, ale poněkud jiného druhu. V rámci série „velmi krátkých úvodů“ vydalo práci Grahama Priesty – známého logika působícího v Austrálii, který má zejména díky svému provokativnímu prosazování tzv. parakonzistentní logiky reputaci *enfant terrible* dnešní logické komunity. Zmíněný svazek je opravdu velmi krátký – 128 stran kapesního formátu by v obsáhlejší knize nejspíš vydalo na jednu či dvě kapitoly. Přesto se autor neomezuje, jak by se dalo očekávat, na přehled elementů logiky, ale zabývá se širokým okruhem z témat, která jsou v moderní logice (zejména té, která bývá označována jako filosofická) diskutována.

V rámci čtrnácti kapitol se čtenář setká nejen s problematikou úsudků, jež studuje výroková a predikátová logika, ale i s tématy z filosofie logiky, jako je analýza vět obsahujících určité deskripcie, paradox lháře či Russellův paradox. Tato témata však zdaleka nepokrývají ani polovinu knížky. Následují kapitoly věnované výročkům o možnosti a nutnosti a temporálním výročkům. Ve zbytku knihy se Priest zabývá ještě logickými otázkami vágnosti, teorií pravděpodobnosti a teorií rozhodování.

Každá z hlavních kapitol je uvedena předestřením jednoduché formulace určitého argumentu, nebo filosofického či logického problému. Čtenář tak postupně dostane k zamyšlení například ontologický a kosmologický argument pro Boží existenci, Aristotelův důkaz, že vše se děje nutně, McTaggartův argument proti realnosti času i Pascalův argument pro víru v Boha. Priest se snaží ukázat jak lze při rozboru těchto argumentů resp. problémů využít prostředky, které nabízí moderní logika. Někdy nabízí jasné řešení, jindy jen jistý standardní přístup, který ovšem neprezentuje jako jediný možný, ale upozorňuje na možné námitky. Každá z kapitol je zakončena shrnutím hlavních myšlenek.

Didakticky je kniha dovedena takřka k dokonalosti. Je uzavřena kapitolou, která ke každému z témat poskytuje stručné údaje o jeho historii a doporučení četby pro hlubší studium. Následuje slovníček užívaných termínů a přehled logických symbolů, které se v knize objevují. Poté je uveden oddíl v němž jsou předloženy úkoly, jejichž řešením si čtenář může ověřit, zda výkladu v rámci jednotlivých kapitol správně porozuměl. Správnost svých výsledků si pak každý může ověřit na domovské internetové stránce nakladatelství Oxford University Press. Kniha je samozřejmě vybavena i seznamem literatury a věcným a jmenným rejstříkem. Text osvětluje ilustrace různého druhu – od seriózních portrétů logiků, až po kreslené vtipy.

Ze samotného zadání série *velmi krátkých úvodů* plyne, že autor nesmí předpokládat žádnou předběžnou znalost logiky. Při extrémně malém prostoru, který

měl autor k dispozici byl jistě klíčovým problémem výběr témat. Co zmínit a co vynechat? Priest se s tímto problémem vyrovnal bravurně. Z toho, co bylo řečeno je zřejmé, že nemohl předložit čtenáři víc než útržky z problematiky jednotlivých partií logiky. Tyto útržky se mu nicméně povedlo vybrat tak, že výklad je srozumitelný a plynulý a takřka „drží pohromadě“. Nevšiml jsem si, že by někde použil termín či symbol, který by předtím nevysvětlil. Zjednodušení, ke kterým se při výkladu i v rámci formulace i rozboru argumentů nutně uchyluje jsou účelná a nikoli zavádějící.

Pokud někdo z předchozích odstavců nabyl dojem, že přečtení Priestovy knihy je cestou, jak se stát logikem „snadno a rychle“ je na omylu. I když je kniha napsána svěžím a vtipným způsobem a dobře se čte, neznamená to, že porozumění výkladu nevyžaduje žádné úsilí. Opak je pravdou – zahuštěnost textu klade na čtenáře značné nároky. Člověku s jistou předběžnou znalostí toho, co je předmětem výkladu, se těžko posuzuje, jak náročný je text pro někoho, kdo dosud o logice téměř nic neslyšel. Rozhodně jej však běžný čtenář nespokojí jako malinu, ale bude se muset některými pasážemi soustředěně prokousávat. V tomto směru je Priestův úvod knížkou pro ty, kterým nenaskakuje kopřivka při pohledu na logický symbol, proměnnou s indexem či řecká písmena a kdo se nenechají odradit tím, že musí některé pasáže pročitat opakovaně. Náročnost vykládaných otázek i komplikovanost užívaného aparátu směrem ke konci knížky roste. Naštěstí jsou zvláště nejnáročnější závěrečné kapitoly do značné míry nezávislé, takže pokud nás třeba otázka induktivního usuzování či teorie pravděpodobnosti (kapitoly 12 a 13) zajímají víc, než vicehodnotová logika probíraná v jedné kapitole, můžeme k nim přejít i bez toho, že máme pocit, že jsme předchozí výklad bezpečně zvládli.

K Priestově knize lze jistě mít i kritické výhrady. Za poněkud slabší považují třeba kapitolu 8 nadepsanou *The Future and the Past: Is Time Real?*, v níž autor používá aparát Priorovy časové logiky k rozboru McTaggartova argumentu. Výklad je ovšem poměrně nepřehledný. Samotný argument vyznívá od počátku značně nepřesvědčivě a jeho rozbor a řešení, které Priest předkládá je založeno spíše na uplatnění běžných intuic, než na vhledu, který by plynul z uplatnění výdobytků časové logiky. Navíc autorova úvaha v závěru kapitoly vyznívá značně nejasně až rozpačitě.

Některé kontroverzní stránky knih se netýkají vlastního logického výkladu. Skutečnost, že Priest věnuje takovou pozornost kritice teologických argumentů (větší část kriticky rozebíraných argumentů patří do této kategorie) lze interpretovat buď negativně – jako znak autorovy antireligiózní zaujatosti, nebo pozitivně – jako snahu uvést pozoruhodné argumenty, které zaujmou široký okruh čtenářů. V rámci rozborů, které autor nabízí se však vyskytují i věcně problematická místa. Například pasáž, v níž Priest proti sobě (při vyvracení Pascalovy argumentace pro víru v Boha) staví křesťanského Boha a muslimského Alláha jako dva žárlivé bohy, je sice jako argument vcelku srozumitelná, nicméně z teologického hlediska je přinejmenším zavádějící.

Z povahy věci je poněkud problematická „povinnost“ uvádět v závěru každé kapitoly hlavní myšlenky. Přes všechnu snahu je u některých kapitol autor nucen prezentovat jako hlavní myšlenku nikoli to, oč v kapitole skutečně jde, ale spíše to z ní, co lze shrnout do jedné věty.

Priestův „velmi krátký úvod“ přirozeně nemůžeme nahradit tradičnější učebnice logiky, ani specializované úvody do jednotlivých tematických okruhů logické problematiky. Jde nicméně o velmi originální a podle mého soudu mimořádně vydařenou knihu. Čtenář, který ji pozorně přečte, si učiní dobrou představu o čem je logika, a jak může být užitečná, což je podle mých zkušeností povědomí, které značná část studentů, kteří s úspěchem absolvují základní kurz logiky nikdy nezíská. Navíc se dá očekávat, že ten, pro koho bude tato kniha prvním nahlédnutím do světa logických teorií získá chuť k dalšímu studiu. Přitom je kniha napsána tak, že ani ti, kdo nejsou v oblasti logiky nováčky, se u ní nebudou nudit a najdou v ní dost námětů k zamyšlení, originální postřehy a případně i inspiraci pro vlastní pedagogickou práci.

Vladimír Svoboda